

لباس تازه نهنگ قطبی

نگاهی به خصوصیات نسخه جدید توزیع لینوکس Ubuntu 11.04

« احمد شریف پور

پس از طی دوره توسعه شش ماهه، کانونیکال در ۲۸ آوریل (۷ اردیبهشت) امسال نسخه جدید توزیع محبوب اوبونتو را منتشر کرد. این نسخه با شماره ۱۱/۰۴ و نام رمز Natty Narwhal (نهنگ چالاک قطب شمال) به لحاظ تغییر ایجاد شده در رابط کاربری پیش فرض و انتقال پوسته گرافیکی یونیتی از نسخه نت بوک اوبونتو به نسخه دسکتاپ، در واقع نقطه عطفی در روند توسعه و پیشرفت این توزیع محسوب می شود. به واسطه اهمیت این تغییر در رابط کاربری، این نوشته در کنار معرفی سایر تازه های این توزیع، بیشتر روی تحلیل و بررسی پوسته یونیتی متمرکز خواهد بود.

نازه‌ها

به جز رابط کاربری یونیتی که در انتها به تفصیل درباره آن سخن خواهیم گفت، تغییرات به نسبت مهم دیگری نیز در این نسخه جدید مشاهده می‌شوند. ارتقا به نسخه ۲/۶/۳۸ هسته لینوکس، استفاده از FireFox 4.0 و استفاده از LibreOffice به جای اپن آفیس و تغییر در مدیر نرم‌افزار Ubuntu Software Center از این جمله‌اند.

هسته ۲/۶/۳۸

این نسخه جدید هسته که در پانزدهم می امسال منتشر شده، با اصلاحیه‌های فراوان و قابلیت‌های جدید بسیاری همراه بوده است. در میان تمام قابلیت‌های جدید دو مورد بسیار مهم‌تر از سایرین به نظر می‌رسند. نخستین مورد پشتیبانی خودکار از نسل جدید پردازنده‌های AMD یعنی Fusion و دیگری اعمال شدن اصلاحیه‌ای برای گروه‌بندی خودکار پردازنده‌ها است که به واسطه تأثیر شدید روی کارایی سیستم در حین انجام عملیات سنگین، به نام «اصلاحیه جادویی» ملقب شده است. از دیگر موارد نیز می‌توان به بهبود پشتیبانی از سیستم‌های فایل‌ی مقیاس‌پذیری سیستم‌های فایل مجازی اشاره کرد.

فایرفاکس ۴

مرورگر پیش‌فرض این نسخه اوبونتو، فایرفاکس ۴/۰ است. این نسخه از فایرفاکس با افزایش کارایی و طراحی جدید رابط کاربری توانسته نظر بسیاری از کاربران را به خود جلب کند. اگرچه در این نسخه اوبونتو به دلیل استفاده از سیستم منوی یکپارچه (کمی بعدتر درباره آن توضیح خواهیم داد) از رابط کاربری سنتی فایرفاکس استفاده شده است. پشتیبانی از بسیاری از ویژگی‌های HTML5 و همچنین قابلیت همسان‌سازی (Sync) تعبیه شده در خود مرورگر برای همسان‌سازی افزونه‌ها و صفحات مورد علاقه و تنظیمات مرورگر با سرورهای فایرفاکس، یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های این مرورگر جدید است.

مرکز نرم‌افزار جدید

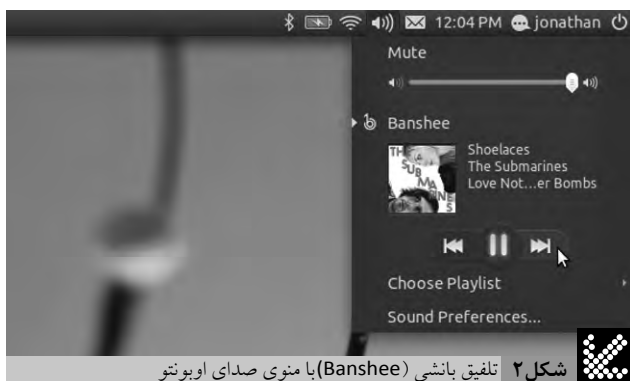
در معرفی نسخه قبلی اوبونتو، از تغییراتی که توسعه‌دهندگان در ظاهر و قابلیت‌های مرکز نرم‌افزار به وجود آورده بودند صحبت کردیم. در نسخه جدید اوبونتو مهم‌ترین قابلیت‌ها که به مرکز نرم‌افزار افزوده شده است، امکان امتیاز دادن به بسته‌های نرم‌افزاری و همچنین مشاهده امتیازها و نظریه‌هایی است که سایر کاربران، برای یک بسته خاص منظور کرده‌اند (شکل ۱). به عقیده بسیاری از کاربران، کانونیکال باید بسیار پیش‌تر چنین قابلیت‌هایی را که به نوعی تقلید از سیستم مدیریت نرم‌افزار لینوکس مینت به شمار می‌آید، به مرکز نرم‌افزار اوبونتو اعمال می‌کرد.

باناشی (Banshee)

در این نسخه، نرم‌افزار پخش مدیای Rhythm Box حذف شده و به جای آن از نرم‌افزار Banshee به عنوان پخش‌کننده پیش‌فرض اوبونتو استفاده می‌شود. باناشی که همانند مدیاپلیر ویندوز سیستمی کتابخانه‌محور دارد، با افزونه‌ها و امکانات مناسبی همراه است که آن را به جایگزینی مناسب برای Rhythm Box تبدیل کرده‌اند. پشتیبانی مناسب از Last.fm و تجهیزات پخش موسیقی همراه نظیر iPod از قابلیت‌های بسیار مهم این نرم‌افزار است. همچنین برای افزایش کارایی

شکل ۱ نمای مرکز نرم‌افزار نسخه جدید اوبونتو

شکل ۲ تلفیق باناشی (Banshee) با منوی صدای اوبونتو

شکل ۳ لوگو و ظاهر جدید بسته اداری LibreOffice

شکل ۴ پوسته گرافیکی یونیتی

و ساده‌تر شدن تعامل، این نرم‌افزار (همانند شکل ۲) با منوی صدای اوبونتو تلفیق شده و کنترل عملکرد آن به سادگی امکان‌پذیر است.

آفیس آزاد

با تملک سان و محصولاتش توسط شرکت اوراکل، بسیاری از کاربران نسبت به آینده بسته استاندارد آفیس لینوکس، یعنی

نسخه دستکاپ اوپننتو خبر داد (شکل ۴). در حالت پیش فرض اجزای ظاهری پوسته یونیتی به دو عنصر Dock یا Launcher و پانل فوقانی (Top Panel) محدود می شود.

• Dock

Dock که در اوپننتو هم به عنوان راه انداز نرم افزارهای پرکاربرد و هم به عنوان مدیر وظایف (Task Manager) عمل می کند، به صورت نواری عمودی در حاشیه سمت چپ صفحه نمایش قرار می گیرد و نواری نیمه شفاف و تیره رنگ است که آیکن تعدادی از نرم افزارهای پرکاربرد روی آن قرار داده شده اند که از آن جمله می توان به پوشه خانه، فایرفاکس، نرم افزارهای اداری LibreOffice و تعدادی به اصطلاح «لنز» اشاره کرد. با کلیک هر آیکن برنامه متناظر آن اجرا شده و در صورتی که در حال اجرا باشد، پنجره آن به روی سایر پنجره ها منتقل می شود.

هنگامی که برنامه ای در حال اجرا باشد، مثلث کوچک سفید رنگی در سمت چپ آیکن آن نرم افزار ظاهر می شود. در صورتی که پنجره های متعددی از یک برنامه در حال اجرا باشند، به تعداد این مثلث های سفید رنگ افزوده خواهد شد و هرگاه پنجره برنامه ای به پنجره فعال تبدیل شود، مثلثی سفید رنگ در سمت راست آن ظاهر خواهد شد (شکل ۵ الف).

برای افزودن راه انداز یک برنامه جدید به Dock می توان روی آیکن در حال اجرای آن برنامه راست کلیک کرده و گزینه Keep in launcher را انتخاب کرده (شکل ۵ ب) یا هنگام استفاده از لنز برنامه ها، آیکن برنامه را روی Dock کشید. حذف آیکن ها به سادگی و از طریق منوی کلیک سمت راست امکان پذیر است.

• مدیریت شلوغی محیط کار

اگر تعداد برنامه های در حال اجرا زیاد باشد و Dock فضای کافی نداشته باشد، آیکن های بخش پایینی در یک به اصطلاح پشته سه بعدی جمع شده و فضای کافی را برای آیکن های جدید باز می کنند. با قرار گرفتن نشانگر ماوس روی این پشته، آیکن ها از هم باز شده و انتخاب آیتم مورد نظر از میان آن ها به سادگی صورت می پذیرد. طراحی این پشته به گونه ای است که به رغم جمع شدن آیکن ها، حتی در حالت فشرده نیز تشخیص محل تقریبی آیکن مورد نظر به سادگی امکان پذیر است (شکل ۵ ج).

متأسفانه هیچ راه مشخصی برای فعال کردن یک پنجره خاص از برنامه های دارای چند پنجره وجود ندارد. با کلیک آیکن مربوط به چنین برنامه هایی کل پنجره های آن برنامه به نمایش درمی آیند. اما اگر پنجره های چنین برنامه ای باز باشند با کلیک آیکن برنامه، حالتی شبیه Expose در Mac OS X به نمایش در می آید و کاربر امکان انتخاب پنجره مورد نظر را خواهد داشت. اما این تنها در صورتی امکان پذیر است که برنامه مورد نظر در حالت فعال قرار داشته باشد.

• مخفی شدن Dock

هنگامی که برنامه ای به حالت تمام صفحه در آید یا بخشی از پنجره برنامه روی Dock قرار بگیرد، Dock به صورت خودکار مخفی خواهد شد. برای بازگرداندن آن کافی است نشانگر ماوس را به حاشیه سمت چپ صفحه منتقل کرده و کمی مکث کنیم. میزان این مکث به گونه ای تنظیم شده که با کار در پنجره برنامه ها تداخل ایجاد نکند.

• میانبرهای صفحه کلید

میانبرهایی که کانونیکال برای کار با Dock پیش بینی کرده، بسیار فراتر از حد انتظار هستند. ایده اصلی این میانبرها به شکل مشخصی از

شکل ۵ الف: نمایش تعداد پنجره ها و مشخص کردن پنجره فعال. ب: افزودن یک برنامه در حال اجرا به Dock. ج: پشته سه بعدی Dock در هنگام شلوغی محیط کار

شکل ۶ نمایشی از Workspaces های یونیتی

شکل ۷ داشبورد یا Dash

این آفیس ابراز نگرانی کردند و با بالا گرفتن این حساسیت ها گروهی از توسعه دهندگان این آفیس به صورت مستقل اقدام به توسعه یک کپی آزاد از این بسته اداری کردند که با استقبال بسیار خوب کاربران روبه رو شد.

این بسته نرم افزاری که نام LibreOffice را به نشانه تأکید بر استقلال از شرکت اوراکل بر خود دارد، رفته رفته در حال تبدیل شدن به بسته استاندارد نرم افزارهای اداری لینوکس است (شکل ۳).

یونیتی Unity

پوسته گرافیکی یونیتی حدود یک سال قبل توسط کانونیکال معرفی شده بود و در واقع برای استفاده در نسخه نت بوک اوپننتو (برای کار با سیستم هایی که با محدودیت اندازه صفحه نمایش مواجه هستند) طراحی شده است تا با کاهش شلوغی محیط کار و ساده تر کردن کل رابط کاربری تجربه بهتری را برای کاربران این دستگاه ها فراهم کند. اما حدود شش ماه قبل در نشست توسعه دهندگان اوپننتو در فلوریدا، مارک شاتلورث، مدیر عامل کانونیکال از انتقال این پوسته به

شکل ۸ نمایشی از لنز برنامه‌ها

شکل ۹ منوی فایرفاکس که به نوار فوقانی منتقل شده است.

سیستم کار ویندوز ۷ یکپوشه شده است. آیتم‌های موجود روی Dock، چه دائمی و چه موقت شماره‌گذاری می‌شوند و با نگه داشتن کلید لوگوی ویندوز (در لینوکس کلید super نامیده می‌شود) و فشردن عدد متناظر هر آیتم می‌توان برنامه مربوط به آن آیتم را اجرا کرد.

نگه داشتن کلید لوگو به تنهایی نیز اگر Dock در حالت مخفی باشد آن را آشکار کرده و پس از آن شماره هر یک از آیتم‌ها را روی Dock به نمایش در می‌آورد. برای برخی ابزارهای پرکاربرد نیز مخفف حرفی در نظر گرفته شده است. به عنوان مثال، ترکیب کلیدهای ویندوز و حرف s باعث اجرای Spaces و ترکیب کلیدهای ویندوز و حرف f باعث اجرای لنز File می‌شود.

• فضاهای کاری

فضاهای کاری و دسکتاپ‌های متعدد از ویژگی‌های پرطرفدار لینوکس هستند. اوونتو و پوسته یونیتی نیز به صورت پیش فرض از این مفهوم پشتیبانی کرده و در حالت عادی چهار دسکتاپ یا فضای کاری (Workspace) با کلیک آیتم Workspaces یا فشردن ترکیب کلیدی ویندوز و حرف s نمایشی از چهار فضای کاری ظاهر شده و به سادگی امکان جابه‌جایی بین آن‌ها و همچنین انتقال پنجره‌ها بین فضاهای کاری مختلف فراهم می‌شود (شکل ۶). تنها نقطه ضعف این قابلیت، عدم وجود پیش نمایش است. به عبارت دیگر تا زمانی که همه دسکتاپ‌ها را مشاهده نکنید نمی‌توانید بدانید کدام برنامه در کدام محیط در حال اجرا است.

• داشبورد

داشبورد یا Dash ابزاری است که با کلیک لوگوی اوونتو در گوشه بالا و سمت چپ صفحه نمایش فعال می‌شود (شکل ۷). داشبورد امکان دسترسی به برنامه‌ها، جست‌وجوی فایل‌ها و ایمیل‌ها و سایر عملکردهای پرستفاده را برای شما فراهم می‌آورد. داشبورد در حالت عادی دو ردیف آیتم را به نمایش در می‌آورد. ردیف نخست میانبرهایی را برای دسترسی به برنامه‌های مختلف بر اساس گروه‌بندی‌های اینترنت، مدیا و... فراهم می‌آورد. ردیف دوم هم آیتم ابزارهایی را که به تازگی استفاده کرده‌اید، نمایش خواهد داد.

• لنزها

لنزها در واقع ابزارهای جست‌وجوی یونیتی هستند. در حالت عادی دو لنز در محیط یونیتی وجود دارد که یکی برای جست‌وجوی برنامه‌ها و دیگری برای جست‌وجوی فایل‌ها استفاده می‌شود. البته این توضیح لازم است که امکان ایجاد لنزهای مختلف توسط سایر توسعه‌دهندگان نیز در اوونتو پیش بینی شده است. هنگام استفاده از لنز برنامه‌ها سه ردیف آیتم به نمایش در می‌آید که ردیف نخست فهرست آخرین برنامه‌های اجرا شده توسط کاربر، ردیف دوم فهرست تعدادی از برنامه‌های نصب شده را نشان می‌دهد که متأسفانه بدون هیچ دسته‌بندی و تنها به صورت الفبایی مرتب شده‌اند. ردیف سوم فهرستی اتفاقی از برنامه‌های موجود در مخازن اوونتو را نمایش خواهد داد (شکل ۸). لنز فایل‌ها هم در سه ردیف آیتم خود به ترتیب فهرست آخرین فایل‌های ویرایش شده یا استفاده شده توسط کاربر، فهرست فایل‌های پوشه داوُلود و بالاخره ردیف سوم تمام پوشه‌های Bookmark شده در ناتیلوس (مدیر فایل اوونتو) را نشان می‌دهد. در هر دو لنز برنامه‌ها و لنز فایل امکان جست‌وجو از طریق جعبه جست‌وجوی فوقانی فراهم شده است.

• پانل فوقانی

پانل فوقانی که در واقع محل قرارگیری ابزارهای مدیریتی و تنظیمات

عمومی اوونتو است، پس از ترکیب با نوار منوی سراسری اوونتو به یک کپی تمام عیار از نوار منوی سیستم عامل MacOSX تبدیل شده است. در سمت راست این پانل گزینه‌های مربوط به مدیریت سیستم، منوی ابزارهای اجتماعی یا Me، نشانگر ایمیل‌ها و پیغام‌های آنلاین و در نهایت آیتم تنظیمات شبکه و صدا قرار گرفته‌اند. در سمت چپ نیز تنها لوگوی اوونتو برای دسترسی به داشبورد تعبیه شده است. ترکیب منوهای برنامه‌ها با این پانل یکی از مشکل‌ترین بخش‌های طراحی یونیتی بوده است (شکل ۹). تا پیش از این هم پروژه‌های متعددی برای پیاده‌سازی این قابلیت شروع شده بودند که تقریباً هیچ یک به موفقیت دست نیافتند.

دلیل اصلی این دشواری، استفاده برنامه‌های مختلف لینوکس از جعبه ابزارهای گرافیکی مختلف نظیر Qt، GTK یا wxWindow است که نمایش منوهای تولید شده توسط تمام آن‌ها کار را بسیار دشوار خواهد کرد. به عنوان نمونه اوونتو مجبور شده برای حفظ سازگاری، منوی جدید فایرفاکس ۴ را حذف و آن را با سیستم منوی سنتی مورد استفاده قرار دهد. نسخه یونیتی نیز در واقع تکمیل شده پروژه‌ای با نام Ayatana است.

در هر حال این تغییر رادیکال و ناگهانی در ظاهر و سیستم تعامل با کاربر، آن هم درست هم‌زمان با انتشار نسخه جدید میزکار GNOME، طیف وسیعی از آثار جانبی را به دنبال خواهد داشت. برای تصمیم‌گیری قطعی درباره موفقیت یا عدم موفقیت این حرکت باید منتظر ماند تا برآیند و نتیجه قطعی آرای موافق و مخالف مشخص شود. اما با توجه به پیش‌بینی شدن امکان استفاده از دسکتاپ سنتی GNOME (نسخه ۲/۳) کاربران الزامی به کنار آمدن با محدودیت‌ها یا تغییرات یونیتی ندارند. سخن پایانی این‌که پایداری بالا و سرعت فوق‌العاده در کنار جامعه کاربری بسیار عظیم و مخازن غنی، به رغم تمام مخالفت‌ها و شکایت‌های احتمالی، تا مدت‌های زیادی اوونتو را در صدر فهرست محبوب‌ترین توزیع‌های لینوکس حفظ خواهد کرد.